

Uşak Seccadelerinin Tarihsel Çerçevesi Üzerine Bir İnceleme

Salimeh Amanjani¹

Özet

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Uşak ili en önemli dokuma merkezlerinden biri olarak ön plana çıkmıştır. Özellikle halı dokuma alanında uygulanan teknikler ve motifleriyle uluslararası alanda büyük bir üne kavuşmuştur. Bu bağlamda Uşak seccadelerinin tarihi, halıcılık sanatının incelikleriyle ve zenginlikleriyle doğrudan ilişkilidir. Aynı zamanda Anadolu'nun halı kültürünü, sanatını ve inceliklerini gösteren önemli eserlerin başında gelmektedir. Uşak seccadeleri, 15. ve 16. yüzyılda yani klasik dönemde cami ve saraylarda namaz kılmak için kullanılmıştır. Seccadeler genellikle mihrap motifleriyle işlenmiş, bitki motifleri ve geometrik desenlerle süslenmiştir. 17. ve 18. yüzyıla gelindiğinde, Uşak seccadeleri üzerinden Avrupa'ya ihracat yapılmaya başlanmıştır. Avrupa'ya gönderilen seccadeler kilise ve saraylarda bir dekor unsuru olarak kullanılmıştır. 19. yüzyıl ve sonrasında ise Uşak seccadelerinin üretimi azalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında fabrika üretiminin olması, geleneksel seccadelerin üretiminin zayıflamasına neden olmuştur. Fakat bu gelenek yine de korunmaya devam edilmiştir. Ancak günümüzde Uşak seccadelerine geçmişte olduğu gibi günümüzde de ilgi duyulmaya devam etmektedir. Bununla birlikte modern Uşak halıcıları tarafından bu seccadelerin geleneksel özellikleri ve desenleri korunmakta, yaşatılmaya devam edilmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Uşak seccadelerinin dünü ve bugünü tarihsel bir perspektiften ele almayı amaçlamaktadır. Böylece Türk İslam sanatında bu seccadelerin akademik alandaki çalışmaları, tarihsel süreci, geleneksel motif ve desenleri ve üretimi ile ilgili bir literatür sunulmuştur.

1 Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Moda Tasarımı Bölümü,
ORCID ID: 0000-0003-4636-9295, salimeh.amanjani@usak.edu.tr

1. GİRİŞ

Uşak seccadeleri, tarihsel gelişim sürecinde sanatsal ve kültürel bakımdan eşsiz bir öneme ve anlama sahiptir. Bu seccadeler tarih boyunca Türk halı dokumasının temel bir parçası olarak işlev görmüştür. İlk kökenleri Anadolu'da başlayarak Türk İslam sanatını yansıtmıştır. Bu anlamda Uşak, Selçuklu zamanında dokuma sanatının ve halıcılık geleneğinin ilk olarak temellerinin atıldığı dönemdir. Bu dönemde Uşak, Selçuklu sanatının dokuma gelenekleri ile halıcılık anlayışından etkilenmiştir. Böylece Uşak ilinde halıcılık kültürünün gelişmesinde etkili olmuştur. Uşak seccadeleri Selçuklu döneminde, tam bir kimlik kazanmamıştır. Ancak Selçuklu halıcılığının etkisiyle oluşmaya başlamış ve şekillenmiştir. Dolayısıyla bu dönemde kullanılan sanatsal yapıların ve teknik özelliklerinin izleri seccadelerde de görülmektedir.

Osmanlı döneminde, Uşak seccadeleri altın çağını yaşamıştır. Bu dönemde seccadeler sanatsal ve kültürel bakımdan en üst zirveye ulaşmıştır. Bununla birlikte Anadolu'daki halı dokumacılığı uluslararası alanda büyük bir ün kazanmıştır. Uşak seccadeleri Osmanlı döneminde sarayların görkemliliğini, büyüleyiciliğini ve güzelliğini yansıtan ihtişamlı bir eser olarak görülmüştür. Seccadeler, hem görsel ve estetik anlayışı ile birlikte dinin önemini hem de zanaatkarlığa yönelik önemli örnekler vermektedir. Aynı zamanda seccadeler ibadet etmek ve dekoratif amaçla kullanılmıştır. Osmanlı döneminde seccadeler mihrap kompozisyonları şeklindedir. Bunun yanı sıra lale, karanfil ve benzeri motifler kullanılmıştır. Ayrıca palmet ve geometrik desenler ile de zenginleştirilmiştir. Kullanılan mihrapların, motiflerin ve desenlerin kendilerine özgü birer anlamları bulunmaktadır.

Uşak seccadeleri, geçmişten günümüze gelen kültürel ve sanatsal unsurları içinde barındıran büyük bir mirastır. Bu miras Anadolu'nun halı dokuma geleneğiyle birlikte gelen en nadide olan zarif örneklerden bir tanesidir. Seccadelerin motifleri, desenleri, renkleri, el işçiliği ve doğal malzemeleri onun dünya çapında tanınmasına olanak sağlamıştır. Aynı zamanda süs objesi ve ibadetin temel göstergesi olması bakımından çok önemli bir rolü de üstlenmiştir.

1.1. Çalışma Yöntemi

Çalışmanın amacı, Uşak seccadelerinin tarihsel gelişimini ve günümüzdeki yerini incelemektir. Böylece gelişim süreci içerisinde, geçmişten günümüze doğru nasıl evrildiği açıklanacaktır. Alan yazın yönteminin kullanıldığı çalışmada arşiv ve katalog belgeleri incelenmiştir. Bu bağlamda alan yazın taraması; araştırılan soru hakkında önceden var olan bilgileri, çalışmaları ve

teorik yaklaşımları sistematik olarak inceleme süreci olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla yöntem, önceden yapılan araştırmaları gözler önüne sermekte ve ayrıntılı olarak literatürün değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu yöntemin birçok amacı bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi mevcut bilgilerden toplamak ve bu bilgilerden faydalanmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2020:45). Aynı zamanda literatürdeki eksik olan konuları ve tartışmaları gün yüzüne çıkarmaktır. Bu anlamda alan yazın taraması yöntemi, hedef doğrultusunda araştırılan konunun teorik çerçevesini, metodolojisini, mevcut bilgi durumu ve literatürdeki boşlukları açığa çıkarmakta, yeni araştırmaların oluşmasına temel bir zemin hazırlamaktadır. Alan yazın taramasında kullanılacak olan nitelikli ve güvenilir kaynaklar yani çalışmaların kalite durumu söz konusu yöntemin başarısını etkileyen bir durumdur (Creswell, 2014:78). Çalışma, Uşak seccadelerinin geçmişini ve günümüzdeki durumunu ortaya koyarak kültürel hafızanın korunmasına katkıda bulunacak olması açısından önemlidir. Çalışmada sunulacak irdelemeler ile birlikte birçok farklı alandaki araştırmacıya somut göstergeler sağlaması açısından da önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Uşak seccadelerinin tarihi, kültürel ve sanatsal yapısı incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2. UŞAK SECCADELERİNİN TARİHSEL SÜRECİ

2. 1. 15. ve 16. Yüzyıllar

Türkçeye sonradan dahil olan seccade kelimesi; namazlık, namazlağ ya da namazlağı olarak literatüre giren diğer kelimeler ile birlikte kullanılmaktadır. Türk kültürüne, Türklerin İslam dinini kabul etmesinden sonra girmiş; el dokumalarında, özellikle halı ve kilim dokumalarında çok zengin bir çeşitlilik oluşturmuştur (Eroğlu ve Akyüz, 2023: 150). Uşak seccadeleri ise Türk halıcılığının önemli geleneklerinden bir tanesidir. Bu seccadeler Uşak iliyle doğrudan bağlantılı bir geçmişe sahiptir. Özellikle bu geçmiş tarihsel, sanatsal, kültürel ve ticari bağlamdadır. Uşak seccadeleri özellikle 15. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük bir kültürel etkisiyle gelişmiştir. Osmanlı döneminde halıcılığın merkezi Uşak olmuştur. Burada halıcılık alanında büyük bir üne kavuşmuş ve bu ün dünya çapına yayılmıştır. Erken dönemde üretilen Uşak seccadelerinin başlıca özelliği ince işçiliğe sahip olması ve kaliteli yünden oluşan bir halı olmasıdır. Bunun yanı sıra halılar genellikle büyük boyutlardadır ve camilerde süs amacıyla kullanılmıştır (Atalay, 1985). Bu dönemde Uşak seccadeleri motifleri üzerinde dini ve kültürel yansımalar bulunmaktadır. Ayrıca seccadeler üzerinde bitkisel desenler kullanılmıştır ve geometrik figürler yer almıştır. Bununla birlikte Arap harfleriyle oluşturulmuş yazınsal metinler işlenmiştir. Kullanılan bu desenler, figürler ve yazılar

genellikle dinsel motifin izlerini taşımıştır. Uşakta üretilen seccadeler sade ve zarif bir yapıda oluşturulmuştur. Seccadelerde Uşak'a özgü olan figürler de kullanılmıştır. Kullanılan figürler, estetiksel bir işleve sahip olmakla beraber o dönemin sosyal ve dini yapısıyla dengeli bir uyumdadır (Raby, 2003). 16. yüzyılda ise Osmanlı'nın sınırlarının genişlemesi ve çok zengin kültürel bir yapıda olması, seccade üretiminde çeşitliliğe neden olmuştur. Bu anlamda Uşak ili bu alandaki en üstün merkez hale gelmiştir. Özellikle Uşak'taki halılar Osmanlı'nın halı desenlerine özgün tarzlarda katkılar vermiştir (Çelik, 2012: 90). Öte yandan bu dönemde çeşitli geometrik desenler ile bitkisel figürler seccadelerde açıkça görülen motiflerdir.

Şekil 1.: Saf Seccade, 15. Yüzyıl, 128 cm. x 311 cm.

Kaynak: (Aslanapa, 2005: 216) Museum of Turkish and Islamic Arts, İstanbul.

15. ve 16. yüzyıllarda Uşak seccadelerinin tasarım özelliklerinin başında madalyonlar gelmektedir. Madalyonlar, seccadelerde sıklıkla kullanılmış ve bunlar ibadete elverişli hale getirilerek tasarlanmıştır. Kullanılan motiflere belirli bir çağrışımı yansıtan anlamlar yüklenmiştir. Bu bağlamda çiçek ve palmet cenneti simgelemektedir. Seccadelerde çeşitli renk paletlerinin kullanılması onun estetik değerini arttırmıştır (Erdmann, 1966:32). Uşak seccadeleri ibadet amaçlı kullanılmış olmalarının yanında, zenginliğin ve estetiğin temel bir nesnesi olarak da büyük bir ilgi ve değer görmüştür. Ayrıca bu seccadeler Avrupalı ressamlar tarafından tablolarında sıklıkla resmedilmiştir.

Şekil 2.: Uşak Seccade, 16. Yüzyıl.

Kaynak: (Aslanapa, 2005: 230) Museum of Islamic Art, Berlin.

16. yüzyıl Uşak halıları yanında önemli bir yer alan Uşak seccadeleri; kalın yünü, sağlam düğümü, uzun havları ve parlak renkleri ile diğer seccade gruplarından ayrılmaktadır. Bölgeler içinde çeşitli tipleriyle 19. yüzyıl sonuna dek en uzun devreyi kaplayan bu seccadeler, genellikle kareye yakın büyük bir boyda, kırmızı yün iplikten argaç ve arışlarla gördes düğümlü olup, saçakları uzundur (Aslanapa, 2005: 231).

2. 2. 17. ve 18. Yüzyıllar

17. ve 18. yüzyılda Uşak seccadeleri çok önemli gelişmeler göstermiştir. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki bu dönemde seccadeler hem görsel ve estetik açısından hem de dinsel anlamda önemli bir konuma gelmiştir 17. yüzyılda Uşak seccadeleri daha sofistیک bir hale bürünmüş ve saray içinde çeşitli süslemeler amacıyla da kullanılmıştır. Seccadelerde özellikle mor, kırmızı ve mavi renkler sıkça tercih edilmiş ve dini sembollerle ilgili süsler bolca kullanılmıştır. Bunun yanı sıra halılarda ipek ve yün birleşimi iplikler kullanılmış, kullanılan bu iplikler halıların estetik ve dayanıklılığını üst düzeye çıkarmıştır (Erdoğan, 2007: 56). 17. yüzyılda Uşak halılarında barok etkisi görülmüştür. Böylece bu halılarda farklı desen ve motiflerin kullanılmasıyla çok özgün bir yapı kazanmıştır. Bu anlamda Uşak seccadeleri çok zengin renk paletine kavuşmuş ve ince ayrıntılar seccadelerin temel özellikleri haline gelmiştir.

Uşak seccadeleri, 17. ve 18. yüzyıllarda özellikle renk, teknik ve tasarım gibi alanlarda farklılıkların görüldüğü bir dönemdir. Seccadeler hem ülke içinde hem de ülke dışında büyük ilgi görmüştür. Bu yüzyıllarda seccadeler Avrupa'ya ihraç edilmiştir. Özellikle Avrupalı sanatçıların tablolarının arka planında genellikle resmedilmiştir (Atasoy & Raby, 1989: 221). Seccadeler, Osmanlı'da ibadet amaçlı olarak evlerde ve camilerde kullanılmış, aynı zamanda da Osmanlı saraylarında dekoratif ve ihtişamı gösterme amacıyla tercih edilmiştir. Teknik olarak çift düğüm kullanılmıştır. Bu tekniğin kullanılmasının temel nedeni ise dayanıklılığı sağlama ve oluşturulan desenin netliğini göstermesini kolaylaştırmasıdır. Malzeme olarak seccadelerde yüksek kalitede ince ve yumuşak yün kullanılmakla birlikte ipek dokumalar da mevcuttur. Ayrıca doğal boyalardan oluşturulan altın, kırmızı, yeşil, lacivert ve turuncu tonları kullanılmıştır. Kullanılan zengin renkler Avrupa'ya yapılan üretimle ilişkilidir (Rogers, 1986: 98).

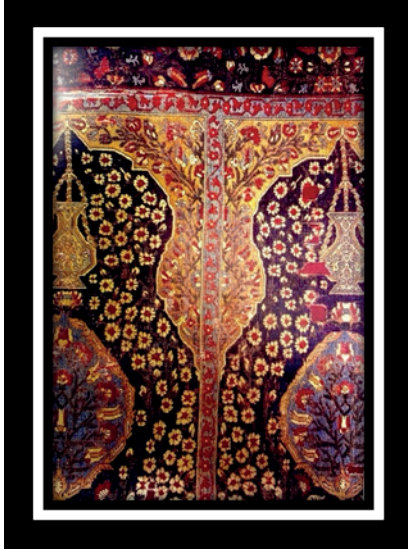

Şekil 3.: Kilim Seccade, 17. Yüzyıl, 200 cm. x 120 cm.

İpek, Kılaptan

Kaynak: (Tezcan, 2007: 39) TSM Env. No. 13/1537.

Şekil 3.'te görülen seccade, Osmanlı motifleriyle bezenmiş ve ilikli kilim tekniği kullanılarak dokunmuştur. Seccade, üç bordürden oluşmaktadır. Ana zemin kırmızı ipekli kullanılarak hazırlanmış ve gümüş kılaptan ile dokunmuştur. Köşebentlerde ise madalyon ve çiçek motifleri kullanılmıştır.

Şekil 4.: Uşak Saf Seccade, 17. Yüzyıl.

Kaynak: (Aslanapa, 2005: 233)

Şekil 4.'te yer alan görselde natüralist bir çiçek ve yaprak dekoru, tüm Osmanlı sanatlarında görüldüğü gibi bu seccadede de hâkim olmuştur. Bahar açmış erik dalları, lale, karanfil, gül ve sümbüller, çiçekli bir bahçede namaz kılıyormuş hissi uyandırmaktadır (Aslanapa, 2005: 243).

Uşak seccadelerinde genellikle simetrik ve geometrik desenlere sıklıkla yer verilmiştir. Hâkim motiflerin başında da palmet, gül ve narçiçeği gelmiştir (Mackie & Thompson, 1980: 47). Seccadelerde mihrabi tasarımlar özgünlüğünü korumuş, aynı zamanda zarif ve ince motifler daha fazla zenginlik ve çeşitlilik için kullanılmıştır. 17. ve 18. yüzyıl Uşak seccadelerinin bir yandan geleneksel özelliklerinin koruduğu bir dönem, bir yandan da farklılaşma, yenilenme ve zenginleşmenin yaşandığı dönemdir. Böyle bir durumun olmasının temel kaynağı o dönemin değişen kültürel, sanatsal ve yaşamsal faktörlerin etkisidir. Bütün bunlar, Uşak seccadelerinin hem temel yapısını korumuş hem de yeni üretim tarzına farklılıklar getirmiştir. Böylece kültürel ve ticaretin zirveye ulaştığı bir dönemin olmasına olanak sağlamıştır.

Şekil 5.: Gördes Seccade, 18. Yüzyıl, 144 cm. x 113 cm.

Yün

Kaynak: (Tezcan, 2007: 137) TSM Env. No. A. 11677.

Şekil 5.'te yer alan görseldeki seccade, beş bordürlüdür. Ana bordür bej renkli, iç bordür ise yeşil zeminlidir. Seccade çiçek ve yaprak motifleri kullanılarak oluşturulmuştur.

2. 3. 19. Yüzyıl ve Sonrası

19. yüzyıl, Uşak seccadelerinin dönüşüm sergilediği bir yüzyıldır. Osmanlı'nın sanatsal ve kültürel yapıda geçirmiş olduğu büyük değişimler dolaylı olarak Uşak seccadelerini de etkilemiştir. Bu yüzyılda seccadelerdeki geleneksel motiflerin bir bölümünden uzaklaşmıştır. Bunun oluşmasındaki temel nedenlerin başında Avrupa pazarlarındaki talebin fazla olmasıyla üretimin değişmesi ve farklılaşması gösterilebilmektedir. Uşak seccadeleri ve halıları, Avrupa ve Amerika gibi ülkelerde büyük bir ilgi ve beğeni görmüştür. Dolayısıyla ticari anlamdaki taleplerde standart motifler kullanılmıştır (Yetkin, 1981: 92). Ancak geleneksel desenler tercih edilmemiştir. Bu dönemde hızlı üretim yapılmış, fakat bu durum kalitenin düşmesine neden olmuştur. Çünkü hızlı bir şekilde talebin karşılanması için kalitesi düşük olan malzemeler tercih edilmeye başlanmıştır.

Dönemin tasarım ve motiflerinde de önemli değişiklikler olmuştur. Özellikle geleneksel mihrabi motifler yerine, Batılı müşterilerin talep

ettikleri desenler ön planda olmuştur (Walker, 1998: 56). Bu bağlamda çiçek, yaprak ve geometrik desenler sıklıkla tercih edilmiştir. Ayrıca doğal boyaların kullanımı oldukça azalmış, bunun yerine kimyasal boyaların kullanımı artmıştır. Bu durum geleneksel renk tonlarının yok olmasına sebep olmakla birlikte renklerin parlaklığını arttırmıştır (Öney, 1971: 89). Aynı zamanda üretim tekniklerinde de değişim yaşanmıştır. El dokuma yerine makine üretimine geçilmiştir. Fakat geleneksel üretim teknikleri de koruma altına alınmış ve Uşak seccadelerinin üretimi için teşvikler yapılmıştır. 19. yüzyılda Uşak seccadelerinde düşük kalitede olan yünler kullanılmıştır. Bu anlamda seccadelerin uzun süren dayanıklılığını ve dokusal niteliğini olumsuz etkilemiştir. Bunun oluşmasındaki temel etken Batı pazarındaki düşük maliyet taleplerini karşılama isteğidir (Aslanapa, 1987: 188).

Şekil 6.: Halı Seccade, 19. Yüzyıl İkinci Yarısı, 149 cm. x 104 cm.

İpek, Yün, Kılaptan, Sine Düşümü

Kaynak: (Tezcan, 2007: 33) TSM Env. No. 13/2024.

Şekil 6.'da yer alan görseldeki seccade, mihrabın içerisindeki sekiz köşeli motif düzenlemesi ile birlikte Memluk halılarını anımsatmaktadır. Halının ana bordürü, beş bordürlü olarak tasarlanmış ve palmelerin oluşturduğu kompozisyon dalgalı bir hat ile birbirlerine bağlanmıştır. Sarı renkteki ana zemin iki kareye bölünmüştür. Üstte yer alan karede iç içe geçen sekizgen madalyon bulunmaktadır.

Uşak seccadelerine Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanan sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı yerel pazarda talep azalmıştır. Fakat saraylarda ve üst düzey elitlerin evlerinde kullanılmaya devam etmiştir (Ölçer, 1989: 65). Uşak seccadelerinin Avrupa pazarında çok büyük bir popülerlik kazanması seccadelerin tasarım, teknik, renk ve üretiminde büyük değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur. Böylece Uşak seccadeleri geleneksel üretim yapısında kopmalara ön ayak olmuştur. Dolayısıyla da seccadelerin ihracat odaklı bir yapıya bürünmesine kaynaklık etmiştir. Avrupa'da Uşak seccadeleri seçkin mekanlarda estetik bir görsel katmak için tercih edilmiştir. Bunun dışında farklı alanlarda da görülmüştür. 19. yüzyıllarda ve sonrasında Uşak seccadeleri özellikle Batı'da çok önemli bir sanat objesi olarak yorumlanmıştır. Bunlar British Museum ve Metropolitan Museum of Art gibi çok saygın ve ünlü müzelerde sergilenmiştir (Eliand & Pinner: 1990: 109).

2.4. Günümüzde Uşak Seccadeleri

Uşak Seccadeleri tarih boyunca hem ulusal hem de uluslararası alanda büyük bir ün kazanmıştır. Bu ünün kazanılması sanat ve zanaatın birliktelik içinde olmasından kaynaklıdır. Bu özelliği ise geçmişte olduğu gibi günümüzde de aynı şekilde korunmaktadır. Aynı zamanda kültürel bir miras olan Uşak seccadeleri, geleneksel teknik ile modern tekniklerin bir arada harmanlanarak üretilmesiyle değerini arttırmıştır. Günümüzde Uşak seccadeleri hala eski geleneksel el dokuma yöntemleriyle Uşak'ta üretilmektedir. Bu seccadeler tarihsel geçmişin temel izlerini hala bile taşıyan çok özel ürünlerdir. Günümüzde yörük düğümü olarak adlandırılan geleneksel teknikler hala kullanılmaktadır (Deniz, 2015:45). Benzer şekilde günümüzde Uşak seccadeleri makine ile de dokunmaktadır. Aynı zamanda hem modern hem de geleneksel motifler kullanılmaktadır. Bu üretim tarzı genellikle turistik alanlarda talep görmektedir.

Günümüzde Uşak seccadelerin renk kullanımında pastel tonları ile modern renk paletleri tercih edilmektedir. Ayrıca söz konusu renk tercihleri oldukça yaygındır. Tasarımlarda geleneksel olanlar ise hala kullanılmaktadır. Ayrıca Batı pazarı için yenilikçi tasarımlar da geliştirilmiştir (Çetin, 2017: 126). Bu tasarımlar genellikle Avrupa'nın zevklerine hitap eden tasarımlardır. Günümüzde Uşak seccadelerinin üretiminde geleneksel motifler sıklıkla ev dekorasyonuna göre ayarlanmış ve bu yönde geliştirilmiştir. Bununla birlikte mihrabi ve geometrik desenler yeniden tasarlanmıştır. Geleneksel yöntemlerle üretilen Uşak seccadelerinde sıklıkla yün ve pamuk kullanılmakta, söz konusu ürünlerin yerel olanları tercih edilmektedir. Genellikle de doğal boyalar seçilmektedir. Bu boyalar ise renk tonlarına büyük bir zenginlik ve

benzersizlik katmaktadır. Uşakta üretilen seccadeler özgün bir niteliğe sahip olmakla beraber, kültürel mirasın korunmasında çok önemli bir noktadadır.

Uşak seccadeleri günümüzde ibadet için kullanılmaktadır. Aynı zamanda evlerde ve ulusal ve uluslararası sanat galerilerinde dekoratif amaçlı sergilenmektedir. Öte yandan da hediyelik eşya ve kültürel bir sembol olarak turistik amaçlı kullanılmaktadır (Demir, 2021: 89). Başka bir ifadeyle Uşak iline gelen turistler tarafından satın alınmaya değer, kültürel bir objedir. Günümüzde Uşak seccadeleri gerek üniversiteler gerekse yerel yönetimler tarafından çeşitli projeler kapsamında korunma altına alınmaya çalışılmaktadır. Diğer yandan da dijitalleşen dünyada bu seccadeler e-ticaret platformları üzerinden tanıtımları yapılarak uluslararası alanda ihracat ürünü olmaktadır. Bu anlamda Uşak seccadeleri günümüzde modern yaşamın önemli bir parçası olarak devam etmektedir. Aynı zamanda da geleneksel kültürün taşıyıcısı bağlamında önemini hala korumaktadır.

2. SONUÇ

Osmanlı döneminde önemli bir dokum merkezi olarak tanımlanan Uşak; halı ve kilimlerdeki dokuma teknikleri ve motifleri ile birlikte, Uşak seccadelerinin de geniş ölçekli bir üne kavuşmasını sağlamıştır. Bu bağlamda tarihsel süreçler incelendiğinde özellikle 15. ve 16. yüzyıllarda seccadelerin cami ve saraylarda ibadet amaçlı bir malzeme olarak kullanıldığı görülmektedir. Böylelikle mihrap motifleri bitkisel desenler ve geometrik şekillerle süslenmiştir. 17. ve 18. yüzyıllara gelindiğinde ise seccadeler, Avrupa'ya ihraç edilmeye başlanmıştır. Avrupa'daki çok sayıda kilise ve saraylarda dekoratif bir amaç ile kullanılmıştır. 19. Yüzyıla bakıldığında seccadelerin özellikle fabrika üretiminin yaygınlaşmasından dolayı, geleneksel üretim biçimlerinin azaldığı irdelenmektedir. Ancak geleneksel üretim biçimleri sınırlı bir etkiyle beraber korunmaya da devam etmiştir. Günümüzde ise Uşak seccadeleri, tarihsel ve kültürel değerleri ile birlikte ilgi ile karşılanmaktadır. Bu bağlamda modern üreticiler, söz konusu seccadelerin geleneksel özelliklerini ve özellikle de desen ve motiflerini muhafaza ederek üretimlerine devam etmektedirler. Dolayısıyla Uşak seccadeleri, Türk – İslam sanatında oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bu çerçevede geleneksel ve eski motiflerin korunarak modern üretim sistemleri ve biçimleriyle bütünleşmesi, kültürel sürekliliğin de sağlanmasında etkin bir rol üstlenmektedir.

Uşak seccadeleri; dokuma bir ürün olmakla birlikte tarihsel, sanatsal ve kültürel değeri olan önemli bir eser niteliğindedir. Bu anlamda söz konusu eserler bir kimlik taşıyıcısı konumundadır. Dolayısıyla seccadeler

Anadolu'nun tarihsel geçmişini, sanatsal özelliklerini ve kültürel yapılarını da yansıtan zengin bir miras niteliğindedir. Günümüzde ise Uşak seccadeleri önemli bir değer olarak korunmalıdır. Çağımızda üretim alanında yaşanan değişimler söz konusu seccadelerin geleneksel dokumalarını, tasarımlarını ve özgün işçiliğini zayıflatmaktadır. Özellikle seri üretimin hızlanması ve teknolojik anlamda dokumanın baş döndürücü bir biçimde modernleşmesi geleneksel dokuma sanatının bir bölümünün kaybolmasına neden olmuştur. Böylelikle günümüzde Uşak seccadelerinin önemini artırılması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması için teşvikler yapılmalı ve projeler oluşturulmalıdır. Aynı zamanda sosyal ve kültürel sorumluluk bağlamında atölyelerin kurulmasını sağlamak, resmî kurumlar özelinde etkinlikler düzenlemek, sergiler açmak, fuarlar yapmak ve bu sanatı icra edenlere destek vermek Uşak seccadelerinin kültürel miras devamlılığına olanak sağlayabilecek unsurlardır. Ayrıca seccadelerde geleneksel yapılar ile modern yapıların harmanlanarak tekrardan yorumlanması, söz konusu kültürün devamlılığını sürekli hale getirebilecektir. Bu bağlamda Uşak seccadelerinin yerel ve küresel perspektifteki tanınırlığına katkı sağlayabilmesinin yanında; seccadelerin sanatsal, kültürel ve tarihsel yapısı korunabilecektir.

Kaynakça

- Aslanapa, O. (1987). Türk Halı Sanatı. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Aslanapa, O. (2005). Türk Halı Sanatının Bin Yılı. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Atalay, İ. (1985). Türk Halı Sanatı: Uşak ve Etrafındaki Halı Üretimi. İstanbul Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Atasoy, N. & Raby, J. (1989). Iznik: The Pottery of Ottoman Turkey. London: Alexandria Press.
- Creswell, J. (2014). Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches. California, Sage Publications.
- Çelik, Z. (2012). Türk Halı Sanatında Dönemsel Gelişmeler. İstanbul: Müze Yayıncılık
- Çetin, M. (2017). Geleneksel Halıcılıkta Modern Yaklaşımlar. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demir, E. (2020). Uşak Halıcılığı: Tarihinden Günümüze. Uşak: Yerel Yayınlar.
- Deniz, S. (2015). Uşak Halıları ve Kültürel Miras. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Erdmann, K. (1966). Seven Hundred Years of Oriental Carpets. London: Faber and Faber.
- Erdoğan, M. (2007). Türk Halı Sanatı: Uşak Halıları ve Yöresel Motifler.
- Eroğlu, M. A. ve Akyüz, T. (2023). Antalya Kaleiçi'nde Bulunan Hayat Ağacı Motifli Seccade Dokumaları. *Folklor Akademik Dergisi*, 6 (1): 148 – 161.
- Makie, L. & Thompson, J. (1980). Turkish Carpets from the 13th to the 18th Century. Washington D.C.: Textile Museum.
- Ölçer, N. (1989). Türk İslam Eserleri Müzesi Halı Kataloğu. İstanbul: TİEM.
- Öney, G. (1971). Anadolu Selçuklu Halıları. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Öztürk, A. (2001). Türk Halı Sanatında Değişim: 18. ve 19. Yüzyıl. İstanbul: Yedinci Sanat Yayınları.
- Raby, J. (2003). Islamic Art in the Ottoman Period. London: Thames and Hudson.
- Rogers, J. M. (1986). Islamic Art and Design 1500-1700. London: British Museum Publications.
- Tezcan, H. (2007). “Topkapı Sarayı Müzesindeki Kumaş ve Halı Koleksiyonu: Döşemelik, Seccade ve Dişer Mefruşattan Seçme Örnekler”, Topkapı Sarayı Müzesi Döşemelikler, XI. ICIC Uluslararası Halı Kongresi Kapsamında Topkapı Sarayı Müzesi, Eski Seferli Koğuşunda Açılan Sergi Kataloğu, 19 Nisan – 21 Mayıs, (Ed. Hülya Tezcan ve Sumiyo Okumura). İstanbul: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Vehbi Koç Vakfı.

- Walker, D. (1998). *Flowers Underfoot: Turkish Rugs in the Ottoman Era*. New York: The Metropolitan Museum of Art.
- Yetkin, Ş. (1981). *Türk Halı Sanatının Tarihi Gelişimi*. Ankara: Akbank Kültür Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2020). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.